

Sekreterare: *Bosse Elmgren* och *Hans-Eric Holmqvist*.

DAGORDNINGENS PUNKT 71

Kongressens avslutning

Olof Palme, partistyrelsen: Låt mig börja med att framföra ett tack till dem som ska lämna partistyrelsen och partistyrelsens verkställande utskott. De som nu avgår är VU-suppleanterna Anna-Lisa Lewén-Eliasson och Anna-Greta Skantz, de ordinarie partistyrelseledamöterna Linnea Johansson, Ruth Jönsson, Maj-Lis Löow och Ingvar Svanberg, partistyrelsesuppleanterna Gösta Fagerberg, Bengt Gustavsson, Lars Henriksson och Göthe Persson och slutligen revisorssuppleanten Henry Eriksson.

Jag får börja denna avtackning i Huddinge. Revisorssuppleanten Henry Eriksson har suttit i två perioder. Han är framför allt känd som framstående kommunalman i Huddinge där han en gång efterträdde Nils Eliasson som ordförande i kommunstyrelsen.

Men framför allt vill jag också säga ett tack till Anna-Lisa Lewén-Eliasson, också från Huddinge. Anna-Lisa kom fram i politiken under den tid då kvinnor i olika församlingar ofta hade att ensamma kämpa med manssamhället. Det var på den tid då man tog med *en* kvinna för att visa att man ändå tog någon hänsyn till kvinnosynpunkter, men då kvinnorna inte alls var representerade på det breda sätt som nu har blivit fallet i de beslutande församlingarna, när kvinnorna har släppts in där på ett helt annat sätt. Men Anna-Lisa har fört den kampen med stor framgång och har haft ett enormt brett register i sin verksamhet.

Anna-Lisa fick direkt ta sig an vad man då tyckte var typiska mansfrågor. Hon blev bl a försvarsexpert och har suttit i många försvarsutredningar. Hon har varit expert på biståndsfrågor och u-hjälp och hon har blivit en av de bästa kännarna av landets kommunala frågor och av den kommunala demokratins problem. Över hela detta breda fält har Anna-Lisa spämt. Hon har intagit en i rikspolitiken utomordentligt framskjuten plats men har ändå hela tiden behållit ett kommunalt engagemang och en kontakt med gräsrotterna i det direkta partilivet, framför allt i sin hemkommun. Det är en utomordentligt imponerande insats.

Anna-Lisa Lewén satt på 1940-talet i SSUs förbundsstyrelse. Fram mot 1960-talet övergick hon till kvinnoförbundets ledning, där hon varit vice ordförande. Sedan gick hon över till partiledningen och kom in i partiets VU. Det är helt konsekvent att Anna-Lisa efter den här kongressen går rakt i famnen på Lars Sandberg i PROs ledning. Med den oerhörda omsorg som hon lägger ned på alla politiska frågor vet jag att hon kommer att spela en viktig politisk roll. PRO är i hög grad att gratulera men vi tackar henne för vad hon har gjort för partiet.

Anna-Greta Skantz tillhör också den generation som fick kämpa ensam med karlarna i olika församlingar. Anna-Lisa har varit med i verkställande utskottet sedan 1968, och Anna-Greta har varit med där sedan 1972. Anna-Greta kan te sig blygsam och tillbakadragen. – Hon

är en av de få personer jag känner som har tackat nej till att bli medlem av regeringen. Hon fick erbjudande om detta en gång. Hennes huvudsats har legat bl a på de sociala frågorna. Det engagemang som på denna kongress kommit till klart uttryck för handikappfrågorna har Anna-Greta haft från allra första början.

Det är i hög grad hon och några till som lärt oss hur ofantligt viktigt det är för en socialistisk ideologi att föra fram de grupperna i förgrunden i det politiska arbetet. Hon har dessutom varit en mycket övertygad nordist, som i många år spelat en viktig roll bl a i Nordiska rådet. Anna-Greta lämnar på intet sätt politiken. Hon har bara ansett att hon i fortsättningen ska lägga huvudvikten vid sin hemstad och dess kommunala politik. Därför är Malmö och Skåne att gratulera. Vi tackar henne för vad hon gjort i rikspolitiken.

Så till de ordinarie partistyrelseledamöterna. Linnea Johansson har varit med i två perioder. Jag har lärt mig att mycket uppskatta hennes insatser. Hon gör ofta lågmälda och intensiva inlägg i partistyrelsen, hon ser problemen från kanske litet andra synvinklar än vi gör som sitter fast i det centrala partiarbetet. Hon har erfarenheter från sin verksamhet i Bohuslän på de kommunala och landstingskommunala områdena och tillämpar dem på rikspolitiken. På det sättet har det varit utomordentligt värdefullt att ha henne i partistyrelsen.

Ruth Jönsson har varit med i sex år i partistyrelsen. Innan dess tillhörde hon i viss utsträckning statsministerkansliet såsom ledamot av jämställdhetsdelegationens referensgrupp – en grupp som vi satte till efter partikongressen 1972 och som blev en föregångare när det gällde det praktiska jämställdhetsarbetet. Det har varit ovärderligt att ha någon som Ruth med, som hade lång erfarenhet av yrkesliv och fackligt arbete. Vi visste kanske förut – men denna referensgrupp fördjupade vår kunskap – att jämställdhet måste grundläggas i arbetslivet, att det är genom att få tillgång till arbete, arbeta på lika villkor, få utbildning på lika villkor som kvinnorna kan ta igen decenniernas eftersläpning. Detta är grundvalen för en jämställdhetspolitik som kan avsätta mer än allmänna fraser, som kan ge praktiska resultat. Jag tackar Linnea och Ruth för fina insatser i partistyrelsen. Jag är övertygad om att de kommer att vara med i partiarbetet även framöver.

Maj-Lis Löow nekar jag egentligen att avtacka. Det är bara så att hon har blivit ordförande i kvinnoförbundet och är man ordförande där blir man adjungerad ledamot av verkställande utskottet. Det kommer hon att bli. Det är roligt att en person som har gjort fina insatser i partistyrelsen och känner partiet väl har blivit ordförande i kvinnoförbundet. Till Maj-Lis Löow vill jag säga: Välkommen till VU! Jag vill trösta Anna Öhlund, som var uppe i debatten nyss, med att säga att vi kommer att få ett mycket fint samarbete mellan partiet och kvinnoförbundet med Maj-Lis som ordförande.

Ingvar Svanberg har tillhört de tongivande i partiet under lång tid och utfört ett oerhört slitjobb. Han har varit med i partistyrelsen sedan 1968. Han kom in i partistyrelsen ungefär samtidigt som näringspolitiken bröt igenom som en av de stora frågorna i partiet. Under den period när vi drabbades av strukturomvandlingar, när vi drabbades av avfolkning mycket starkt och då vi började utforma rapporter som klara-

re grep in i det näringspolitiska skeendet var Ingvar ordförande i partiets näringspolitiska grupp. Det är verkligen ett pionjärbete som han där har utträttat för partiet.

Nu sitter vi med en mängd näringspolitiska problem, men vi kan konstatera att under den period då vi fick vara med och tillämpa många av de reformer som Ingvar spelat en avgörande roll för att utforma, då vände befolkningsutvecklingen i skogslänen, då tillkom tillfälligt många nya industrijobb, då fick man nytt hopp i många bygder av vårt land där man hade sett dystert på framtiden.

Nu har det vänt igen, men hade Ingvars förslag fått tillämpas efter 1976 hade det förhoppningsvis sett mycket bättre ut i många bygder av vårt land. Det är ett mycket viktigt pionjärbete som Ingvar har utfört. Det här har varit ett slitigt jobb, inte minst de regionalpolitiska frågorna. Det har kanske gjort att man har glömt många andra egenskaper som Ingvar Svanberg har. Han tillhör de mer belästa i vår krets. När jag hörde Gunnar Jönsson och Gösta Gustavsson dra historiska paralleller och citera kände jag mig övertygad om att Ingvar satt och log i sin bänk. Han kunde ha deltagit i ädel tävlan i alla de grenar det här varit fråga om med egna citat och anknytningar. Jag vet få som har en sådan fond av historiskt kunnande, som inte bara är allmän utan också knuten till den ofta hårda verkligheten i de norrbottniska vildmarkerna, där han hör hemma. För hur det nu är: Ingvar är rikspolitiker och har gjort en mycket stor insats i det arbetet, men ska man se honom i verkligheten ska man åka runt med honom i kalixbygden eller där omkring, som jag hade möjlighet att göra redan i slutet på 1950-talet. Då känner man vilken oerhört stark förankring han har i sin hembygd. Vi tackar Ingvar för en lång och mycket värdefull insats i partistyrelsen.

Det är fyra suppleanter i partistyrelsen som avgår. Jag börjar med Gösta Fagerberg. Han har varit med sedan 1972. Han är ett bra exempel på aktiva och hårdföra kommunalmän som sitter i partiledningen. För det kommunala sambandet, som betyder så mycket i praktiken, har det varit en oerhörd tillgång att ha Gösta med i våra led. Dessutom har Gösta sina specialområden. Han var bland de första som började begripa vad datateknik är. När vi skulle börja försöka ta tag i dessa frågor var det en väldig tillgång att Gösta fanns och var beredd att med liv och lust kasta sig in i arbetet. De spelade en stor roll på förra partikongressen och kommer att spela en oerhörd stor roll i partiets 1980-talspolitik. När Gösta nu lämnar partistyrelsen känns det tryggt att han fortsätter jobbet som ordförande i partiets datagrupp. Vi kommer att ses ofta även framöver.

Bengt Gustavsson har blivit landshövding och lämnar därför partistyrelsen. Han var en av partiets främsta försvarsexpeter och skapade en väldig respekt kring sig i de sammanhangen. Jag läste någonstans att Bengt har sagt, med full rätt, när generalerna ondgjorde sig över att partiet inte i alla väder följde deras förslag: om inte vi fanns och ni skulle behöva gå direkt ut till folket och argumentera, då skulle ni knappast få ett öre till era förslag – så skäll inte på folkrepresentationen.

Det tycker jag är ett mycket klokt yttrande.

Bengt har varit expert på väldigt mycket. Framför allt är han dock partiman. Han var en av de första partiombudsmän jag lärde känna. Han spelade en stor roll i sin hemstad Eskilstuna.

Han åstadkom för övrigt en under decennier pågående förföljelse av mig. Det är han som är den verkliga bakgrunden till historien om att när Tage Erlander skulle hålla ett föredrag i Eskilstuna och blev sjuk så skickades jag dit. Då sände Bengt en rättelse där det står: Tyvärr har Tage Erlander blivit sjuk och Palme kommer hit och läser upp föredraget själv! Det har jag lidit mycket ont av i alla tider sedan detta sena 1950-tal!

Bengt har gärna återvänt till hemlandet och engagerar sig djupt i sitt jobb där. Det är bra att veta att det finns landshövdingar med ett djupt engagemang i och kunskaper om sitt läns problem och som har en stark och fast förankring i en folkrörelse.

Vi tackar Bengt och önskar honom all lycka i det fortsatta jobbet för Sörmlands län!

Lars Henriksson är Linköpingsbo, metallare och broderskapare – alltsammans på en gång och med stor intensitet. Och det är en kraftfull kombination. Vi har lärt oss uppskatta Lars och kommer att fortsätta att uppskatta honom för att han så väl bevakar de frågor han anser ligger inom hans revir och aldrig släpper taget om dem. Och vi uppskattar honom för att han alltid och i alla lägen klart och entydigt säger sin mening om det han anser vara den riktiga vägen för partiet att följa. Därför har han under många år, ända sedan 1968, varit en stabil, rejäl och öppenhyrt medlem av partistyrelsen.

Vi tackar Lars Henriksson för allt han utträttat under de gångna åren!

Allra sist kommer jag till den som varit med längst i partistyrelsen – det är Göthe Persson, som varit med sedan 1964. Han har på sätt och vis en unik roll i partistyrelsen. Han framträder med viss rätt som den som har en klar och omedelbar kontakt med gräsrotsverksamheten i partiet. Det är ingenting konstigt för en person som under 28 år har varit ordförande i sin stadsdelsförening och fortfarande sitter i dess styrelse. Han kan partiet inifrån.

Han säger sin mening, rakt och entydigt. Jag kommer att sakna hans inlägg oerhörd mycket, inlägg som genom det perspektiv han väljer alltid har varit berikande för vår verksamhet. Göthes register är oerhörd stort. Han ska också företråda Göteborg. Och det gör han! Lugnt, utan tvekan och med stor sakkunskap tar han också ställning i frågor som berör andra delar av landet. Även i de internationella frågorna har han ett mycket starkt engagemang.

När jag kom ner i kongresshallen en av de första kongressdagarna mötte jag Göthe som sade: "Det är stil på partiet." Det var hans upplevelse av våra tre, fyra första kongressdagar. Jag skulle vilja återgälda detta och säga att det har varit en oerhörd fin stil på Göthe Persson.

Och det har varit en verkligt fin stil på er alla, som vi nu avtackar. Vi tackar er för den fina insats ni gjort för partiet och önskar er lycka till i det fortsatta jobbet!

Anna Lisa Lewén-Eliasson: Partiordförande och kamrater! Det har

fallit på min lott att försöka tacka för den – jag skulle vilja säga – överväldigande hyllning som vi fått. Vi tackar för blommorna och vi tackar för alla de fina orden!

Vi vet ju att man vid sådana här tillfällen har anledning att anlägga prutmån på det som sägs. Men samtidigt står det klart att vi alla här, med viss glädje, har hört uppräknat vad vi jobbat med och vi hoppas att åtminstone somliga av de utdelade betygen är rättvisa.

Jag tror i alla fall att jag tolkar mina kamraters och min egen sinnesstämning inför den här upplevelsen riktigt om jag säger: vi tycker nog att vi har mest att tacka för. Att vi under de här åren och under så många olika förhållanden fått vara med i partiets arbete, fått vara med i gemenskapen och fått vara med i ett samhällsbyggande för vilket motiven har varit solidaritet, trygghet och verklig demokrati.

Vi vet att bygget är långtifrån fullbordat men vi har i alla fall varit med och petat dit en och annan liten sten.

Som ni förstått av redovisningen är vi långtifrån en enhetlig grupp. Vår medverkan i fortsättningen kommer också att gå i olika riktningar. En del av oss är, som ni förstår, mitt uppe i en mycket aktiv politisk gärning, andra av oss håller på att trappa ner. Men ett tror jag att vi har gemensamt: vi vill vara med i partiets arbete även i fortsättningen. Och vi vet att det finns en oändlig massa uppgifter, stora och små. Så vi kommer alltid att passa in någonstans. Och vi har en god vilja.

Målet för vår närmaste kamp vet vi – det har vi på mindre än tolv månaders räckhåll. Den kampen ska vi nu ta upp. Och vi ska försöka nå fram till målet på det rätta sättet.

Men det finns ju också mer långsiktiga mål.

Emellertid får jag kanske sluta det här talet litet mera personligt och säga att jag hoppas att ni, ombud, har haft en stark upplevelse av denna kongress inte bara genom ett idogt arbete – idogt pratande och förslagsställande som i den värsta kommunala församling, skulle jag vilja säga – utan också känslomässigt.

Jag kom att tänka på vad det här med känslor ändå betyder inte bara på kort sikt utan också på lång sikt när kongressen öppnades i Konserthuset och Tryggve Bratteli och Bruno Kreisky satt i salen. Jag erinrade mig osökt hur jag, just i den salen, hade lyssnat till dessa både fina socialister för många år sedan och under helt andra förhållanden. Stämningen var fortfarande helt levande för mig, en stämning som är oerhörd viktig när man kämpar med de små och ibland kanske stora vardagsbekymren. Jag hoppas att ni också har upplevt någonting av detta under de här dagarna. Jag försäkrar er att det är vad ni kommer att minnas mer än de beslut som har fattats under kongressen.

Jag vill på mina egna och kamraternas vägnar ännu en gång tacka för vad som har förekommit i dag. Vi lovar att vi ska hjälpa till att partiet nu ska gå mot nya stora framgångar.

Gruppen *Lågorna* från Umeå framförde härefter ett sång- och musikprogram.

Olof Palme, partistyrelsen: Partivänner! När man hör *Flammorna* längtar man ut på valfältet. Ja, jag kallar dem *Flammorna* – vi reste

mycket tillsammans i förra valrörelsen. Jag längtar efter att återigen få komma ut i valkampen. Det hoppas jag att ni gör också.

Det svenska socialdemokratiska partiets 28e kongress är snart slut. Vi har strax haft 72 timmars effektiv arbetstid. Det har varit 757 talare. Vi har producerat över 300 000 A 4-sidor och vi har haft över 2 000 åhörare. Det är många som ska ha ett hjärtligt tack för helhjärtade insatser.

En kongress är – liksom en symfoniorkester – ett kollektiv där allas insats behövs. Men utan dirigent är en symfoniorkester en oordnad samling musikanter. Ett särskilt tack alltså till Lasse Sandberg, redan tidigare utnämnd till svensk arbetarrörelses Herbert von Karajan, och alla hans medbröder och medsystrar. Tack Lasse, Anita, AnnaBritta, Bengt, Clarence och Ulla.

Ett hjärtligt tack till kamraterna från partiexpeditionen och riksdagsgruppens kansli. Det är till stor del er förtjänst att kongressen kunnat genomföras på ett så fint sätt.

Samma tack gäller personalen här i Folkets hus. Ni ser till att vi trivs och känner att här är vi hemma.

Mitt tack till alla de journalister som förmedlat en objektiv och insiktsfylld information om kongressen till en nyhetstörstande allmänhet. Detta ska inte misstolkas – jag menar alla journalister.

En särskild hyllning vill jag rikta till stenograferna och deras medarbetare. Ni har haft det extra jobbigt vid denna kongress. Tänk på alla dessa timminutersinlägg som avverkats på 5 1/2. Vi har drivit upp tempot oerhört. Signhild Elfner har varit med på alla kongresser sedan 1940. Arnold Eriksson är inte mycket sämre. Han har varit med sedan 1948. Och Lars Nilsson gör sin tionde kongress. De har tecknat ned 1940-, 1950-, 1960- och 1970-talens kongresser. Nu har de varit med oss att inleda 1980-talets. Signhild har varit med och fångat Per Albins ord på flera kongresser. Ni har till hävderna bevarat vad Ernst Wigforss, Gustav Möller, Per Edvin Sköld, Tage Erlander och många andra av socialdemokratin legendariska gestalter har sagt till vårt högsta beslutande organ. Det är en viktig bit av svensk modern historia som ni tecknat ner. Vi är er djupt tacksamma för det.

Jag vill också tacka för alla de fina kulturinslagen under kongressen. Längst kommer vi nog att minnas *Liljeholmsrocken* med sin fantastiska spelglädje och de instormande örnarna från Borlänge. Men de andra var väldigt fina också.

Ombuden ska jag egentligen inte tacka. Ni har varit här för att göra ett jobb och det har ni utfört på ett utomordentligt fint sätt, med förödande vältalighet, allt ifrån de många kvinnliga ombuden till Peter Ohlsson i Göteborg. Vältaligheten utvecklas här i landet och det tycker jag är lovande. Jag hade inte väntat mig något annat. Men jag vill med er skicka en hälsning och ett tack till hemmafronten, till alla dem som inte fick vara med om upplevelsen att vara ombud på en socialdemokratisk partikongress, men såg till att vardagen fungerade hemmavid i alla fall. Hälsa dem!

Alla kongresser utvecklar sin egen melodi.

Kongressen har varit hårt arbete, ett mödosamt plöjande i en politisk morän. Nödvändigheten har sin plats på våra kongresser.

Men kongressen är också igenkännande, ett leende, en ömhet. Glädjen har sin plats på våra kongresser. Det är i skärningspunkten mellan nödvändigheten och glädjen som kongressens melodi växer fram.

Årets melodi har varit lågmäld och samlad. Det har inte varit många virtuosa solonummer. Det har inte varit några stämmor som klingat falskt.

Jag tror det hänger samman med den realistiska verklighetsuppfattning och målmedvetna beslutsamhet som behärskar arbetarrörelsen i krisens och orons Sverige.

Vi talar inte mycket om de borgerliga, men jag har här på denna kongress förnummit, liksom jag i hela landet förnimmer, en dov förbittring över de borgerliga regeringarnas vanskötsel av vårt land.

Det pågår utanför huset en strid om momsens mellan de borgerliga partierna. Jag träffade några folkpartister som frågade: tror ni verkligen att moderaterna i sista hand vill rösta mot en momssänkning? Nej, sade jag. Så träffade jag en moderat som frågade: tror ni verkligen att folkparti-centerregeringen avgår om de förlorar momsöstningen i riksdagen? Nej, svarade jag. Jag tror att de hänger sig kvar till nästan varje pris.

Detta betyder att striden förs med träsvärd, som är nog så trubbiga. De ömsesidiga hoten har inte så stor trovärdighet. Vi kan enkelt föra vår linje vidare. Varför trasslar regeringspartierna till det för sig på detta sätt när de omedelbart kunde sänka räntan och därmed få fart på svensk ekonomi?

Vi har i enighet fogat samman en socialdemokratisk politik. Det är egentligen ganska fantastiskt. Jag hörde i TV en kommentator litet trött säga: Ja, de var i alla fall eniga. Det är fantastiskt att vi har lyckats samla en stor folkrörelse i en svår tid till ett enigt program.

Vi har i enighet fogat samman en socialdemokratisk politik. Det trodde inte våra motståndare att vi skulle lyckas med. Jag påminde LO-kongressen härom veckan om att Thorbjörn Fälldin 1976 påstod att socialdemokratin skulle splittras i samma ögonblick som vi förlorade makten, ty det var bara makten som höll oss samman. Han trodde inte att socialdemokratin skulle tåla att gå i opposition. I själva verket var det centern som inte tålde att regera. Det är det som är skillnaden.

Det som håller oss samman är inte makten – det är idéerna, de praktiska lösningarna på sakfrågorna, de gemensamma intressena. Det håller. Sedan behöver vi makten för att kunna genomföra vår politik, försvara våra intressen och hävda våra idéer.

Vi vet att de problem vårt land står inför är svåra. De kräver för att lösas en fast och konsekvent politik. Denna kongress har lagt fast en sådan politik. Därför kommer den här kongressens betydelse att sträcka sig över hela 1980-talet. Det är på många sätt ett strävt och kärvt program, med få löften om reformer. Just därför är det trovärdigt i en svår tid.

Socialdemokratin är en fredsrörelse. Därför är det konsekvent att vi började denna kongress med att tala om den internationella solidariteten. Man ska kunna lita på den svenska socialdemokratin i kampen mot förtrycket och kränkningarna av de mänskliga rättigheterna, för folkens frigörelse och självständighet, mot fattigdomen och kapprust-

ningarna, för fred och försoning mellan folken. Kongressen har helhjärtat gett oss mandat att göra den insats vi mäktar för fred och internationell solidaritet.

Kongressen har enhälligt ställt sig bakom programmet *Framtid för Sverige*. Därmed har socialdemokratin en realistisk plattform för sin politik. De viktigaste uppgifterna för socialdemokratin under 1980-talet blir att skapa en stark ekonomi som kan ge arbete åt alla, fördela bördorna rättvist, fördjupa och utvidga demokratin och vidareutveckla industrisamhället. Från denna utgångspunkt har vi fastställt riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken, för industripolitiken och energipolitiken. Löntagarfonder behövs för att skapa tryggad samsättning och en bättre ekonomisk framtid för Sverige.

Det är förklarligt om möjligheterna att föra Sverige ur den ekonomiska krisen står i förgrunden för kongressens arbete. Men vi har med stor intensitet också diskuterat sociala frågor, sjukvården, barn och ungdom, miljöfrågor, bostadspolitik. Vi har gjort detta i förvisning om att en rättvis fördelning och social trygghet är en avgörande förutsättning för att vi ska kunna föra Sverige ur den ekonomiska krisen. Men vi har naturligtvis också gjort det därför att det speglar vår uppfattning om rättfärdighet och solidaritet i samhället. Vi har haft djärvheten att även i en svår tid diskutera långsiktiga mål för samhällsutvecklingen. Det är ju i sådana tider särskilt viktigt att hålla levande kraven på en god miljö, på en meningsfull sysselsättning för var och en, på jämlikhet och gemensamt ansvar för barnen, på en fördjupad kultur och på en möjlighet för människorna att få ett förstärkt demokratiskt inflytande. Det är bara vi som har kraften att hålla visionerna levande, och på den punkten får vi inte svikta.

I hela världen har idédebatten fördjupats. Det är riktigt, som Bruno Kreisky sade vid invigningen av kongressen, att i dessa tider, när kapitalismen och kommunismen upplever en djup kris, den demokratiska socialismen allt mer framstår som den tredje kraften. Det är också riktigt att det i Europa är en unik situation när det i Frankrike finns en socialistisk president och i Tyskland en socialdemokratisk förbundskansler. Från andra länder hör man ständigt: nu när snåla och brutala högervindar går över världen har ni svenska socialdemokrater, som så länge varit föregångare, en särskild uppgift och ett särskilt ansvar. Visst har vi det, och vi ska med liv och lust ge oss in i idédebatten, i kamp mot egoismens och nykapitalismens krafter och för solidaritetens och gemenskapens idéer. Jag har känt en stark ideologisk underton i denna kongress. Och det är en skön känsla.

Och vi behöver verkligen inte känna oss ensamma, ty när borgerligheten ute i världen går åt höger och när kommunismen ter sig allt gråare och mer människofientlig, då har den reformistiska socialdemokratin en stor och lockande uppgift i de allra flesta länder. Vi ska vara stolta och stimulerade av att få tillhöra en sådan rörelse.

Vi har alltså en genomarbetad politik, grundad på en genomtänkt samhällssyn. Därför anser vi oss kunna återge landet en politisk ledning efter dessa borgerliga år. Sverige behöver verkligen en politisk ledning. Det är avgörande för att framtidstron ska kunna återvända i vårt land.

Vi måste nu utföra ett beslutsamt arbete för att få det stöd hos det svenska folket som krävs för att ersätta en misslyckad borgerlig politik med en ny framtidsinriktad socialdemokratisk politik. Det räcker inte att mäta vår politik mot resultatet av fem års borgerligt regerande. Så enkelt blir det inte. Vi måste också räkna med en borgerlig mobilisering av stora pengar och propagandaresurser.

Svenska Dagbladet hade häromdagen en väldigt avslöjande ledare där man sade att om den politiska debatten handlar om plånboksfrågorna, då vinner socialdemokraterna valet. Därför gäller det för de borgerliga partierna att gå till gemensam kamp mot fondsocialism och löntagarfonderna.

Plånboksfrågorna – det är höga matpriser, höga hyror, arbetslöshet, försämringar för handikappade och pensionärer, försämrade utbildning i skolorna och dylikt som verkligen berör människornas vardag. Den diskussionen vill de borgerliga fly undan. Det kommer naturligtvis inte att bli lätt för dem, för vår rörelse ska finnas ute i människornas vardag och ta sig an de näraliggande frågor som de tycker är viktiga. Detta är och kommer att förbli vår styrka. Med det ska vi vinna valet.

Däremot vill de borgerliga partierna gärna föra en vulgardebatt med vildsinta beskyllningar mot arbetarrörelsen. Vi har ju fått åtskilliga smakprov på detta även under denna vecka. När ni utsätts för detta ska ni hålla i minnet att den strategin utformades redan mycket klart av Franz Josef Strauss, när han till sina konservativa partivänner sade att ”vi kämpar för friheten mot socialismen, för personen och individen mot kollektivet. . . ” ”Därför måste man alltid identifiera de andra” – alltså oss – ”med att de representerar socialism och ofrihet, att de representerar kollektivet och funktionärsmakten . . . ” ”Att det finns en mängd människor hos dem som inte vill detta ska inte få oss att lida av allt för stor objektivitet”. Det gällde för de konservativa, sade han, att nå en emotionalisering av befolkningen och spela på fruktan och rädsla.

De känslor han talade om var inte de som Anna-Lisa Lewén-Eliasson var inne på, utan han försökte skrämman människor, skapa rädsla och på det sättet få dem att ansluta sig till konservatismen.

Det är precis detta vi upplever just nu här i Sverige och som vi förmodligen kommer att få uppleva i ökad utsträckning. Inte lider motståndarna av allt för stor objektivitet inte. De som är intresserade av denna typ av debatt har just nu den politiska makten liksom de sedan länge haft den ekonomiska makten och makten över 80 procent av pressen här i landet.

Därför känner de sig maktfullkomliga och det vore mycket fel av oss att underskatta denna propaganda. Samtidigt finns det väldigt många exempel på att en sådan skräckpropaganda förfelat sitt syfte. Se bara på PHM-propagandan på sin tid och ATP-striden i Sverige eller på det senaste presidentvalet i Frankrike där det verkligen drevs skräckpropaganda. Så vi ska inte ett ögonblick bli rädda, inte ett ögonblick falla undan!

Löntagarfondsfrågan har nu kommit in i ett nytt skede. Genom partikongressens beslut och LO-kongressens tidigare beslut har den samlade arbetarrörelsen gett uttryck för sin bestämda vilja att genomföra löntagarfonder. Vi har lagt fast principer och konkreta riktlinjer, men

vi visar stor öppenhet och vilja att ta hänsyn när det gäller den praktiska utformningen av fonderna.

Detta har börjat leda till förvirring i motståndarleden. Alla de som gått till storms mot fonderna med invektiv och slagord vet nu inte riktigt på vilken fot de ska stå.

Man har påstått att en kollektiv kapitalbildning skulle avskaffa marknadsekonomin. De som hävdar detta menar alltså att marknadsekonomin förutsätter en utomordentligt ojämn fördelning av inkomster och förmögenheter och en tilltagande maktkoncentration inom det privata näringslivet i ett fåtals händer. Vi kan utan varje skyms av tvekan hävda att det är vår linje som står i bättre överensstämmelse med en väl fungerande, solidarisk marknadsekonomi.

Vi får på en och samma dag nu i veckan dels höra att vi talar för en stark centralisering av makten, en öststatssocialism, en sovjetmodell, dels får vi höra att vårt förslag har en så orimligt decentraliserad uppbyggnad att det kommer att leda till att fondmedlen förslösas. Det går uppenbarligen inte ihop.

Vår grundidé är enkel, solklar och nödvändig för det svenska industrisamhällets utveckling. Begär man av arbetarna och tjänstemännen att de ska avstå till förmån för utbyggnaden av vår gemensamma framtid då ska de också ha rätt till delaktighet i de värden som därmed skapas och rätt till delaktighet i inflytandet över hur medlen används. Det är denna grundidé som våra motståndare inte vågar diskutera. Därför kan vi också med stor självtillit säga, som Sven Hulterström påpekade, att våra förslag i huvudsak pekar rätt och att de därför kommer att genomföras.

Motståndarna står tomhänta. De som på det sättet tar makten blir alltmer de som vill utnyttja detta inflytande för att rasera blandekonomin och det välfärdssamhälle som vi byggt upp. Det ska vi, partivänner, förhindra.

I respekt för människorna och demokratin ska vi envist hålla fast vid politikens sakfrågor. Det är en gammal fin och god socialdemokratisk tradition. Vi vill resonera, inte skapa konfrontation. Vi vill bygga samhället, inte bygga murar mellan människor.

Så har kongressen blivit en utsträckt hand till människorna, ett rakt budskap, en ärlig vilja.

Vi vet att vårt land befinner sig i en svår ekonomisk kris. Erfarenheten visar att det inte finns någon borgerlig väg ut ur den krisen, i all synnerhet inte någon borgerlig väg, som inte hårt skulle drabba den sociala rättvisan och den fulla sysselsättningen, som inte skulle fräta på den sociala sammanhållningen och stabiliteten.

Vi sträcker ut handen till de människor och de grupper som nu vill satsa på en annan färdriktning än tillbakagång och uppgivenhet. Som enda politiska rörelse har vi ett långsiktigt och genomarbetat program för hur den ekonomiska utvecklingen kan vändas rätt igen. Vi vet vad vi vill och vi vet att det är nödvändigt. Därför kan vi också ta diskussionen med grupper utanför arbetarrörelsen, ge och ta sakskalet, ta intryck av kloka och seriösa synpunkter när sådana framförs.

Men – och det ska vi inte blunda för eller rygga tillbaka för – visst

finns det de som nästan under alla omständigheter kommer att vilja se vår utsträckta hand som en knuten näve.

Det gäller dem som till varje pris vill hålla socialdemokratin borta från politiskt inflytande och hålla nere fackföreningsrörelsens inflytande på så låg nivå som möjligt.

Det gäller dem som vill vrida utvecklingen tillbaka, som vill förändra samhällssystemet, som vill överge blandekonomin och slå sönder välfärdssamhället. Det gäller dem som cyniskt betraktar arbetslöshet som en metod att bekämpa krisen.

Det gäller dem som talar om öststatssocialism när vi vill diskutera ekonomisk demokrati.

Det gäller de grupper som har allt att förlora på en socialdemokratisk offensiv mot skattefusk och ekonomisk brottslighet.

Det gäller de borgerliga politiker som har mage att tycka att vad de åstadkommit under fem år ger dem rätt att begära att på nytt få bilda politisk front mot arbetarrörelsen.

Men de andra kan vi nå!

Partivänner! Den här kongressen har visat något utomordentligt viktigt.

Arbetarrörelsen står enig.

Vi vet var problemen finns, vad en del av motståndarna går för.

Vi har en politik för att föra Sverige ur krisen, för att jaga dysterhet och uppgivenhet på dörren och släppa in nya tag och ett friskt humör.

Nu kan vi sträcka ut handen till det svenska folket, som äntligen vill ha ordning och reda i landet, en politisk ledning för Sverige, raka linjer och klara besked och som så gärna vill återvinna framtidstron i vårt land. Det här har varit den sakliga, fasta politikens men också den utsträckta handens kongress.

Och vi ska gemensamt se till att denna utsträckta hand blir ett fast handslag den 19 september 1982.

AnnaBritta Nilsson, presidiet: Partikamrater! Jag har fått presidiet förtroende att tacka er för det jobb ni har genomfört under en dryg veckas tid. Vi vill tacka er för det generösa stöd och den stora förståelse ni har visat oss i det jobb som vi har försökt genomföra.

Jag vill också passa på att, från presidiet, tacka alla dem som jobbat bakom kulisserna här för att kongressen skulle kunna genomföras. Det har varit en kort och mycket arbetsfylld tid – veckan har varit alltför kort.

Vi vill även tacka kongressutskottet för det verkligt fina samarbete vi haft under veckan.

Det är ett enormt jobb att genomföra en kongress. Vi som sitter som ombud märker inte särskilt mycket av de fantastiska insatser som görs ute i kulisserna – som varken syns eller hörs, men som skulle både synas och höras om de inte fungerade.

I presidiet har funnits en blandning av tuff rutin och glad nybörjanda. Vad vi alla i presidiet känt är väl att samtliga kongressdeltagare har varit besjälade av samma mål: att nu lägga fast grunden för en socialdemokratisk valseger i 1982 års val. Och inte bara det, vi har även lagt fast en politik som täcker praktiskt taget alla samhällets skiftande fält.

Många frågor har väckt stor uppmärksamhet, t ex löntagarfonderna och krisprogrammet. Andra frågor har väl kommit litet i skymundan, av begripliga praktiska skäl. Vissa frågor har behandlats nattetid och hårt komprimerat. Dessvärre har detta varit nödvändigt för att vi skulle klara jobbet.

Det ankommer nu på oss alla att föra ut och skapa entusiasm också kring de avsnitt på dagordningen som arbetstyngda massmedier inte lyckats förmedla. Det som kommer ut från en kongress är, som alla vet, bara ett litet urval.

Låt mig också säga några ord om språket. Jag var med på kvinnoförbundets kongress och det jag minns från den veckan är det vardagliga språket. Det har funnits också här, och jag vågar påstå att detta nya och mera begripliga språk har att göra med att vi nu är flera kvinnor på kongressen än vi varit någonsin tidigare. Fler kvinnor som är med i debatten. Karlarna får ursäkta just nu, men det är faktiskt så!

Tack för hjälpen, kamrater! Vi har tvingats till hårda restriktioner när det gäller inläggens längd men vi har försökt ge alla en chans att komma till tals i ett pressat dags- och nattschema.

Det socialdemokratiska partiets 28e kongress går mot sitt slut, och jag föreslår att vi gemensamt sjunger *Internationalen*.

*

Kongressen sjöng unisont *Internationalen*.

*

Lars Sandberg, presidiet, förklarade kl 15.20 Sveriges Socialdemokratiska Arbetarepartis 28e ordinarie kongress avslutad.